

הלכה בקהילה - שאלות הלכתיות- מעשיות אשר עלו מאנשי הקהילה

רב הקהילה אסף הר-נוי

האם מותר לשלם חוב לחברת "הגיחון" כשהצטברה בו "ריבית פיגורים":

השאלה:

לפני מספר שבועות הגיעה שאלה של אחד החברים ששכח לשלם את חשבון המים שלו בחברת "הגיחון"[תאגיד המים של ירושלים]. בעקבות העיכוב בתשלום נשלח אליו מכתב אזהרה בו נכתב כי עליו לשלם את החשבון בהקדם **בתוספת ריבית של כ- 20 ₪**, אחרת- ינותק חיבורו למים.

השאלה שנשאלה היא- האם מותר לשלם את חשבון המים המדובר **בתוספת תשלום הריבית שהוטל עליו**- שכן יש איסור מן התורה לשלם ריבית?

כמו חשבון המים, כך ישנם תשלומים רבים בהם אנו יכולים להיתקל בבעיה דומה של "ריבית פיגורים", ונסה להתייחס לסוגיה בכללותה.

הדין ההלכתי:

איסור ריבית ו"היתר עיסקא"- רקע כללי: התורה מזהירה מפני איסור ריבית בכמה מקומות, ומכנה את הריבית בשם "נשך". רש"י מסביר שהריבית היא כנשיכת נחש- שנושך חבורה קטנה ברגלו של האדם שאינו מרגיש, ופתאום הוא מבצבץ ונופח עד קדקדו. כן הריבית- האדם אינו מרגיש בה עד שהיא עולה ומחסרת אותו ממון הרבה.

הדבר שאולי הכי פחות ידוע בכל הנוגע לאיסור ריבית הוא- **שכל האנשים העוסקים במתן הלוואה בריבית ומאפשרים את ביצועה, עוברים על האיסור- הן המלווה, הן הלווה ואפילו הערב**. פירושו של דבר הוא **שגם אדם שלקח הלוואה מחברו והיה כמובן מעדיף שלא לשלם עליה ריבית, ברגע שהוא מחזיר את הלוואתו בתוספת הריבית הוא עובר על איסור חמור מהתורה! הוא עצמו עובר על האיסור ולא רק המלווה שקיבל חזרה את כספו בתוספת הריבית**.

הריבית שאסורה מן התורה מכונה "ריבית קצוצה", והיא חלה בהתקיים שני תנאים: א. מדובר בהלוואה (ולא בעסקאות מכר). ב. הריבית נקצצה - נקבעה מראש בשעת מתן ההלוואה. למשל: בזמן ההלוואה נקבע שבמועד החזרתה יחזיר הלווה למלווה את סכום ההלוואה בתוספת של 5%. כשלא נקבע מראש סכום הריבית- אין זו ריבית קצוצה ואיסורה אינו אלא מדרבנן.

בית חפץ "אדרת אליהו"
ע"ש הח"אליהו בן הח"אבן ששהו קליניאל

עלי אדרת אליהו

בס"ד שבת "מקץ" שבת חנוכה ה'תשע"ח
גיליון 173

נר לי דקיק

כשם שכל חג מתאפיין בטעמים, ריחות ומראות המיוחדים לו, כך גם מתאפיין הוא בתוכן רוחני עמוק שהאיר ומאיר בכל פעם בה אנו חוגגים אותו בלוח השנה.

חג החנוכה מביאו עמו את ריחן של הלבניות, הסופגניות, ואת אורם של נרות החנוכה, ועם זאת הוא מאיר לנו את אורם של המכבים, גיבורי ה' אשר גברו על מלכות יוון הרשעה.

המאבק בין המכבים ליוונים לא היה מאבק מלחמתי "יבש" על טריטוריה כזו או אחרת. מדובר במאבק תרבותי-עקרוני בין תרבות יוונית הדוגלת בהאדרת החיצוניות, לבין תרבות "מכבית" הדוגלת בחשיבות הכוח הפנימי, העמוק והנסתר, שאינו תמיד נראה כלפי חוץ.

כשבגימנסיון (ביה"ס התיכון) היו נלחמים נערים צעירים לבושים למחצה מול המון רועש, המכבים היו יושבים בתוככי המערות ועוסקים בתורה, בדממה. יוון דגלה במראה החיצוני, בגודל ובעוצמה, בעוד שהמכבים דגלו בצניעות, בפנים ובקדושה.

חג החנוכה בא ללמדנו שיש לבחון את הדברים לא רק על פי חיצוניותם, לא רק על פי מראיהם. עוצמתו של דבר איננה נמדדת ע"פ גודלו החיצוני אלא בכוח הטמון עמוק בתוכו, בפנימיותו. וכוח פנימי עוצמתי זה הוא שהניע והוביל את המכבים החלשים והמועטים לגבור על היוונים האדירים.

דווקא הנר הדקיק של חג החנוכה הוא המסמל ביותר את מהותו של יום. הוא המלמד ואומר לנו שגדולה ועוצמה אינן נמדדות על פי שלטי חוצות או פרסומי ענק, לפעמים דווקא נר קטן הוא שטומן בתוכו את העוצמה האדירה.

ברכת חנוכה שמה, חודש טוב ומואר בגשם וברוח!

אסף הר-נוי

פרידה מחבר

אריאל לייקח.

אתה אינך אתנו עוד,
השמים כחולים כתמיד, הציפורים מציצות כמו פעם, השמש זורחת אך אתה אינך אתנו.
כל הליכה לבית הכנסת הייתה מלווה בציפייה ותקווה שאפגוש אותך שם, ובכל פעם שהלכתי
לבית כנסת אחר – תהיתי אולי במקרה תהיה שם גם אתה.
אבל... אתה אינך. מתפלל אולי במניינים של מלאכים, שומר עלינו... אך מלמעלה.
מארק הנרי, יהודה, מארק בולאק... נקראת בשמות שונים על ידי אנשים שונים, אך עבור
כולם הפגנת את אותו החום, את אותו הלב הפתוח תמיד ואת אותה הדאגה לזולת. איך
ידעת למצוא תמיד את החיובי אצל כל אחד, איך ידעת בדיוק למי ומתי צריך לעזור.
הטיולים המשותפים בטבע, ההליכות של ימי חמישי בערב, השירים שביחד שרנו סביב
מדורות ל"ג בעומר והזמירות המיוחדות בסעודות שבת וחג המשותפות יישארו זכורים אצלי
כחוויות ייחודיות.
לצאת איתך לטיול בטבע היה כמו לצאת עם מורה דרך וותיק. חקרת את מצב הכושר הגופני
של משתתפי הטיול, את מזג האוויר ואת תנאי השטח. בדקת מראש את אורך ומשך
המסלול, את העמידה בזמנים הנדרשת – להכל דאגת ובכך נתת לנו תחושת ביטחון מלאה.
אהבת זמירות, ניגונים חסידיים ושירה והעברת את האהבה הזו לכולם.
כשליח ציבור בבית הכנסת הנעמת בקולך הערב ובניגונים ייחודיים את תפילות השבת
והימים הנוראים לכלל הציבור.
ידיד, חבר, אח ושותף איבדתי בין רגע. אני מתגעגע אליך בשקט ואני לא היחיד.
יהי זכרך ברוך.

שיר השירים אשר ליהודה זצ"ל

דניאל בלוך

הגידה לי שאהבה נפשי
על משכבי בלילות, בקשתי את שאהבה נפשי
בקשתיו ולא מצאתיו.
אקומה נא ואסובבה בעיר בשווקים וברחובות
אבקשה את שאהבה נפשי.
בקשתיו ולא מצאתיו.

פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר
נפשי יצאה בדברו
בקשתיהו ולא מצאתיהו
קראתיו ולא ענני.
אוי ר' יהודה!
שמני כחותם על לבך, כחותם על זרועך,
כי עזה כמוות אהבה...
שלום אחי.

ערב שבת קודש, פרשת וישב, תשע"ח

עולם הכלכלה והמסחר של ימינו מבוסס ברובו על הלוואות שונות שניתנות מגופים
גדולים לאנשים פרטיים או חברות. כדי שלא לעבור על איסור ריבית במשק, המציאו
חכם היתר המכונה "היתר עסקה" (ר' שו"ע, יו"ד סי' קסז), ועיקר עניינו הוא, שאין
מדובר כלל בהלוואה אלא בעסק של שותפים, אחד נותן כסף והשני נותן עבודה, ולאחר
מכן מחלקים את הרווחים. למשל, לאחד יש כסף להשקעה, ולשני מפעל, בעל הכסף
משקיע את הכסף במפעל, על ידי כך יכול בעל המפעל להגדיל את הייצור, והם אח"כ
יתחלקו ברווחים. וכדי שלא להסתבך בקשיים חשבונים, קובעים מתחילה את חלקו של
נותן הכסף, שכך וכך אחוזים יהיו בכל שנה, ואילו את יתרת הרווחים יקבל העובד.

רבים מהגופים הגדולים במשק הישראלי חתומים על היתרי עסקה, כך למשל הבנקים
הגדולים והחברות הגדולות. במצב שכזה, מול אותם גופים נפתרת בעיית הריבית שכן
כל פעולה כלכלית מולם אינה מוגדרת כלוה ומלווה אלא כעבודה של שותפים
המשקיעים ונותנים כל אחד מחלקו.

**מהכלל אל הפרט- האם מותר לשלם לחברת הגיחון את חשבון המים בתוספת
הריבית הנקובה בו? ישנם מספר צדדים המצטרפים כדי להתיר לשלם חשבון מים זה:**

- לדעת חלק מן הפוסקים אין איסור של ריבית אלא בין שני בני אדם, אולם כאן
מדובר בחוב ל"חברה בע"מ" שהיא תאגיד מופשט שאינו בן אדם. לפיכך, יש
האומרים שכלל אין איסור ריבית כאשר הריבית משולמת או נגבית על ידי
תאגיד. לפיכך, מכיוון שחברת הגיחון הינה חברה בע"מ- כלל אין איסור ריבית
בהתנהלות מולה. וכן הורה לי הרב הראשי לירושלים- הרב אריה שטרן
שליט"א כששאלתי אותו על עניין זה.
 - לא מדובר בריבית "קצוצה" האסורה מן התורה, כי סכום הריבית כלל לא נקבע
ונקצץ מראש בשעת ההלוואה. לפיכך כל גדר הדיון הוא "דרבנן".
 - אמנם בדף החשבון תוספת התשלום נקראית "ריבית", אך למעשה החברה
אינה רואה בו ריבית כי אם קנס ועונש על איחור התשלום. וקיימא לן שקנס או
עונש כלל לא נחשב כריבית, כמו אדם שנקנס לשלם על עבירת תנועה שכמובן
צריך לשלמה ואין בכך חשש ריבית.
 - לאחר מספר בירורים התברר שחברת "הגיחון" חתומה גם היא על היתר עסקה
ואם כן אין כלל בעיה של ריבית גם ללא צירופם של ההיתרים הקודמים.
- הלכה למעשה:** איסור ריבית הינו איסור חמור מהתורה שחל הן על המלווה בריבית והן
על הלווה המחזיר את ההלוואה בתוספת הריבית. אולם, חוב שהצטבר לחברת "הגיחון"-
ניתן לשלמו כולל את "ריבית הפיגורים" שבו וכלל אין לחוש לאיסור "ריבית", ממספר
טעמים שהוזכרו לעיל.

קדוש קדוש קדוש

הרב אליעזר שווב

בפרק ו' של ספר ישעיה שהיא הפטרת פרשת יתרו מספר הנביא איך הוא קיבל את שליחותו. בתוך בית המקדש המורעד חזה הופעה מרשימה ושמע מלאכים שקראו זה לזה ואמרו "קדוש קדוש קדוש השם צבאות מלוא כל הארץ כבודו".

במשך דורות ארוכים השתמשו הנוצרים בהכרזה המשולשת הזאת כדי לאשר כביכול את אמונתם בשילוש. אולם בשני מקומות נוספים בתנ"ך חוזרת איזו מילה שלוש פעמים רצופות לחזק את הרעיון ואלה הן :

לפני החורבן הראשון אנשי ירושלים חשבו שאסון כזה אף פעם לא יתרחש. הלא בימי חזקיה המלך הציל השם את ירושלים כשסנחריב מלך אשור שם מצור עליה אחרי שתפס את כל ערי יהודה. הם אמרו "היכל השם היכל השם היכל השם". ההחזרה מביעה את ביטחונם שהשם לא ירשה שעירו וביתו יחרבו. אבל ירמיה הנביא השיב להם (ז', ה') שהם טועים ורק אם ייטיבו דרכיהם ויעשו משפט בחברה ייושעו העיר ובית המקדש.

באותם הימים כבר היה יחזקאל הנביא בבבל בין היהודים שהגלה נבוכדנצר עשר שנים לפני החורבן וכדי להפסיק את כל אשליות ואת כל תקוות השוא קרא באזניהם (כ"א, ל"ב) : "עוה עוה אשימנה" כלומר תהיו בטוחים שיהיה חורבן.

משני הפסוקים שבהם מופיעה מילה אחת שלוש פעמים רצופות אנו מבינים את המשמעת של "קדוש קדוש קדוש": הקדושה של השם שלמה ואין דומה לה.

יונתן לא הסתפק לתרגם את הפסוק הזה לארמית אלא הביא לו פירוש מעניין : " קדיש בשמי מרומא עלאה בית שכנתיה, קדיש על ארעא עובד גבורתיה. קדיש לעלם ולעולמי עלמיא השם צבאות מליא כל ארעא זיו יקריה".

יחד עם הפסוק המקורי אנחנו קוראים את הפירוש הזה ב "ובא לציון" מדי יום בסוף תפילת שחרית בין פסוקים אחרים המהווים לימוד מעודד ומחזק. אמירת ה"קדושה דסדרא" הזאת היא הפעם השלישית בה אנו קוראים את הקדושה בשחרית אבל בכל פעם בהקשר שונה. שימו לב שבשבת ובימים טובים נדחתה קדושה דסדרא (ובא לציון) למנחה מפני טורח ציבור, זאת אומרת כדי לא להאריך יותר מדי את תפילות שחרית ומוסף. בסידורים שלנו הקטע הזה תופס עמוד אחד או לכל היותר שני עמודים ואם כן כדאי לשאול האם באמת נעלמה דאגת קודמינו לטורח ציבור? כדאי לשים לב גם על כך שאנחנו חוזרים על קדושה דסדרא במוצאי שבת פרט לשני הפסוקים הראשונים, כנראה כדי לאושש אותנו, שמא נחלש ברגע בו הנשמה יתירה שאנו זוכים בשבת עוזבת אותנו ועלינו לחזור לעסקינו של ששת ימי המעשה.

עלינו להודות שהפירוש הארמי של יונתן על שילוש קדושת השם אינו רב משמעות לנו בני דורנו : מה זאת אומרת שהשם הוא קדוש בשמים וגם קדוש על הארץ? אם כן עלינו לנסות להבין את רעיונות קדמונינו ולבטא אותם במילים שלימינו.

שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה וְאֵל עַמּוֹ תְּבַיְאֵנוּ [דברים לג, ז']

במלאת 30 יום לפטירתו של בעלי, אבינו, סבנו ואחינו

יהודה (מרק הנרי) בולאק

הנכם מוזמנים לאזכרה שתקיים אי"ה ביום ראשון, אור לז' טבת, (24.12.2017), בבית הכנסת אדרת אליהו,

רח' התאנה 1, ירושלים תובב"א.

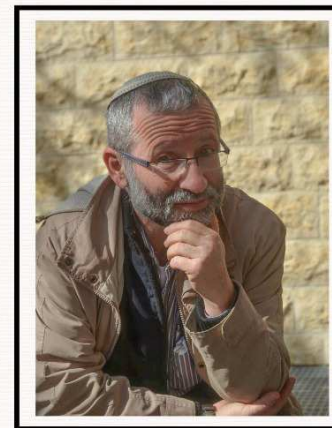
(wazea: בית הכנסת אדרת אליהו).

19:15 // התכנסות

19:30 // סיום משניות ודברים לזכרו

תפילת ערבית בסיום הערב

נתכבד בבואכם ובנחמת ציון וירושלים ננוחם

משפחות: בולאק יעקבסן ברנהיים וויגודה.

עלייה לקבר ביום ראשון ו' טבת בשעה 10:30.

אציע כאן פירוש לתרגום : אם אנחנו רוצים לבנות חברה הגונה, קודם כל אנחנו צריכים לפתח רעיונות וחזיונות גבוהים מבחינה מוסרית והלא לנו בני ישראל הם אלו שמופיעים בתנ"ך ובתורה שבעל פה.

אבל עקרונות אינם מספיקים אפילו אם מציגים אותם יפה בכתב או בהרצאות ונאומים משכנעים. אסור להשאיר אותם בשמים אלא יש ליישם אותם על הארץ עלי האדמה שהוא יתברך יצר בגבורתו, כל אחד בהתאם ליכולתו ומצבו.

גם אסור לחשוב שבפעולה יחידה הכי ראויה לשבח שתהיה יוצאים ידי חובה. דרושים מאמצים ממושכים לעלם ולעולמי עלמאי.

בן דודי המנוח הרב דניאל גוטליב ז"ל העיר על הקשר שונה בו מופיעה הקדושה בשחרית. היא נמצאת ביוצר, הברכה הראשונה לפני קריאת שמע, ושם אנחנו אומרים שהמלאכים בלבד הם הקוראים אותה. לאחר מכן כששליח הציבור חוזר על שמונה עשרה אנחנו מצהירים את רצוננו לקדש את שמו יתברך כמו המלאכים. לבסוף לפני הקדושה השלישית היא קדושה דסדרא אנחנו מביאים פסוק מתהילים (כ"ב, ד') "ואתה קדוש יושב תהילות ישראל" שבו אנחנו בני ישראל לבד ובלי המלאכים אומרים את הקדושה. גם בהתפתחות של ההקשרים אנחנו מרגישים מעבר מהאידיאה (השמים) להגשמה (הארץ) ואת צורך התמדה (לעלם).

אחרי כל קדושה שבסידור אנחנו מוסיפים פסוק מיחזקאל (ג', י"ב): "ברוך כבוד השם ממקומו". בדרך כלל לא מבינים את הפסוק הזה לפי פשוטו. מלת היחס "מן" או מ"מ" ודגש אחר כך משמעותה "מחוץ ל" ולכן צריך להבין את הפסוק כאילו כתוב ברוך כבוד השם מחוץ למקום הרגיל לו. היהודים בגלות בבל לא האמינו שאפשר לעבוד את אלקי ישראל מחוץ לארץ ישראל מחוץ למקום שהוא יתברך גר בו כביכול. על זה השיב להם יחזקאל הנביא שכאשר ראה את המרכבה מוליכה את השכינה החוצה מהמקדש והחוצה מירושלים צפונה לכיוון בבל, הוא שמע "ברוך כבוד השם ממקומו": כבוד השם משתרר על התבל כולו ועלינו לכבד את הקב"ה בכל מקום שאנחנו נמצאים בו. כך היה יחזקאל הנביא יחד עם ירמיה הנביא (כ"ט, ד-ט) מייסד יהדות הגולה.

האם פירוש של הדבר שצריך לשכוח ירושלים וארץ האבות? ברור שלא. לכן אנו מוסיפים לקדושה שבעמידה פסוק מתהלים (קמ"ו, י'): ימלוך השם לעולם אלקיך ציון לדור ודור הללויה". אפילו אם לכאורה נעזבה ירושלים, זה רק לפי שעה והיא תישאר כארמון הקב"ה. בקדושה דסדרא פסוק של שירת הים מילא את מקום של פסוק של תהלים: "השם ימלוך לעולם ועד". האם יש בזה סימן שיהודים בגולה בהזדמנויות מסוימות פחדו להביע בקול רם את שאיפתנו הלאומית? נגיד מה שנגיד זכינו לחיות את קיבוץ גלויותינו ובתקופתנו אנו חייבים לא רק להכריז שהקב"ה הוא מלך אלא גם לעשות את רצונו בכל התחומים של חיי המדינה, בחינוך ובמדע, בכלכלה ובתרבות, בצבא במשפט ובפוליטיקה ועוד, וכאמור כל אחד בהתאם למצבו וליכולתו. הבעיות ההלכתיות נוגעות היום לתחומים רחבים יותר מאשר אי פעם ובכל זאת צריך שבמציאות העכשווית ימלוך השם לעולם אלוהיך ציון לדור ודור הללויה.

רד"ק – רבי דוד קמחי] ד' תתק"כ(1160) – ד' תתקצ"ה(1235)[יהודה ליבוביץ'

תולדות חייו: במשך כמה שנים פעלו בני משפחת קמחי בעיר נרבונה שבפרובנס. בה חיברו את יצירותיהם בתחומי הפרשנות המקרא, הדקדוק, התרגום, השירה והפולמוס. יצירתם המגוונת ורבת הפנים מהווה ראי לתרבותם ולהישגיהם של יהודי פרובנס במאות ה-12 וה-13.

אבי המשפחה רבי יוסף קמחי חיבר פירושים לתורה, לנביאים, למשלי ואיוב וכן עסק בענייני הדקדוק, שירה ופולמוס. בנו בכורו רבי משה קמחי חיבר פירושים למשלי ואיוב וכן לספר עזרא ונחמיה, עסק רבות בענייני לשון.

קבוצת פרשנות: הרד"ק שייך למדקדקים, זוהי קבוצה שחיה בספרד והתפעלה ממאמצי הערבים לדבר בלשון צחה לעומת היהודים שזילזלו בלשונם, מתוך הדקדוק הם הגיעו לפרשנות. על קבוצה זו נמנים: רס"ג, רבי יהודה אבן חיוג, מנחם בן סרוק ודונש בן לברט. מרס"ג ועד לרד"ק פעלו המדקדקים ואין כמעט ספק שפעולתם הכינה את הרקע לפירוש פשוטו של מקרא. בני משפחת קמחי שימשו צינור להעברת תורת הדקדוק והפרשנות הספרדית לחוגי היהדות שלא הכירו את השפה הערבית.

הרד"ק שפירש כמעט את כל התנ"ך, פירש גם את ספר בראשית, וכנראה רק את ספר בראשית, ולא את כל התורה, שכן לא נמצא בכתב יד רמז לפירושו על שאר החומשים. מלבד פירוש זה על ספר בראשית חיבר הרד"ק קונטרס בפני עצמו, ובו ביאור פרשת בראשית על דרך הנסתר, כמו שהוא כותב בהקדמתו: "ומפסוק וייצר ה' אלקים את האדם עד זה ספר תולדות אדם אבאר הנסתר בו לפי דעתי, ואשימנו קונדרס בפני עצמו, ולא אכתבנו בפירוש התורה שהוא מסור לכל".

מטרת הפירוש ומאפייניו: הוא כתב את פירושו כ"מלמד", זאת נקודת ההתבוננות שלו. הוא מרבה בדוגמאות, כל אות או מילה נוספת זוכה להתייחסות. יש לימוד רב של מוסר השכל, ובכל סיפורי האבות מדגיש הרד"ק שזה לא נכתב לשם סיפור גרידא, אלא לשם לימוד מוסר ומידות. פעמים רבות הוא מסיים את פירושו "ונכתב הפרשה כדי" וכו'.

הרד"ק הכיר את שלושת האסכולות בפרשנות ימי הביניים:

1. פרשני ספרד – פילוסופיה, פילולוגיה וכו'.
2. רש"י ותלמידיו – פרשנות משפטית.
3. רבי משה הדרשן – פרשנות מדרשית.

הוא ירש את האוצר הגדול ויצר סינתזה של כל השיטות. הוא מתייחס בפירושו לקרי וכתוב. הוא מעיר על שני מקורות לעניין אחד וההבדל ביניהם. הוא דן בכמה מקומות בשאלות היסטוריות וגיאוגרפיות. הוא מזכיר בפירושו את המדקדקים ומרבה להתווכח עמם.

דוגמא לענייני לשון: "זבולון לחוף ימים ישכון" (בראשית מ"ט, י"ג): "וחוף הוא עניין כיסוי כמו חופה והנמל הוא מקום שמתכסות שם הספינות מפני הרוחות הנושבות לפיכך נקרא חוף".

בראשית דרכו הפרשנית עסק רבות בדקדוק הלשון הערבית, במקצוע זה חיבר שני ספרי יסוד:

1. "מכלול" – זהו ספר דקדוק הכולל יסודות והסברים. הוא מסדר את ספרו בצורת אבנים וטורים כפי שהיו בחושן של הכהן הגדול.

2. "ספר השורשים" – סידור שיטתי של המילים בצורת מילון. את הפירוש הוא מבסס על השוואת העברית ללשון חכמים. וכן התייחסות לשפות הערבית והארמית.

ספרים אלו ראו אור כ-250 שנה לאחר פטירת הרד"ק. לאחר מכן פנה לפרשנות המקרא. בסוף ימיו היה מעורב בפולמוס הרמב"ם ואף פרסם אגרות כנגד מתקיפי הרמב"ם, נקט עמדה מתונה והמליץ על לימודי פילוסופיה בצורה מבוקרת.

כל זמן מאיר בתכונתו - כ"ה כסלו

אליעזר-קרשטיין

הראי"ה קוק, באגרת ששלח לרב חרל"פ, מגדיר את מהות הזמן ביהדות "כל זמן מאיר את תכונתו" - משמעות הדברים שכאשר אירוע חל בתאריך מסוים, האירוע נגזר מסגולת התאריך, ומואר ממנה, והארה זו חוזרת בכל שנה בתאריך המסוים. זו הסבה שאנו מוצאים בשנים שונות אירועים בעלי אופי דומה שקרו באותו תאריך, דוגמת "חמישה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמישה בתשעה באב" ועוד דוגמאות רבות.

כשאנו סוקרים את תולדות כ"ה בכסלו, אנו רואים שהחשמונאים, לא במקרה, בוחרים בכ"ה בכסלו לחנוך את המזבח. כפי שמסופר בספר חשמונאים פרק ד: " (נא) ויהי ביום החמישי ועשרים לחדש התשיעי הוא כסלו, בשנת שמונה וארבעים ומאה, וישכימו בבוקר ויעלו עולות על המזבח החדש כמשפט. (נב) ויחנכו את המזבח בעצם היום אשר טמאו אותו הגויים, ויהללו לה' בשירים ובכינורות בחלילים ובמצלצלים. (נד) ויצווה יהודה ואחיו וכל קהל ישראל לחוג את חנוכת המזבח ביום החמישה ועשרים לחדש כסלו שמונת ימים מדי שנה בשנה בהלל ובתודה לה."

מדוע בחרו החשמונאים לחנוך את המזבח, בכ"ה בכסלו? –

החשמונאים חנכו את המזבח, בכ"ה בכסלו, באותו יום, שבו 3 שנים לפני כן, אנטיוכוס אפיפנס חונך את השיקוף שהעמיד בבית המקדש, כתוספת לכלי המקדש הקיימים.

(נג) ויהי בשנת מאה וארבעים וחמש, בחמשה עשר יום לחדש כסלו, ויקימו שיקוף משומם על מזבח ה, ויבנו במות בכל ערי יהודה מסביב..... (נו) ובחמישה ועשרים יום לחדש זבחו את זבחייהם על הבמה אשר הקימו נוכח מזבח ה'.

מדוע בחר אנטיוכוס, את תאריך כ"ה בכסלו? –

כנראה לנגד עיניו עמד תאריך ייסוד בית המקדש השני, כפי שרואים בנבואת חגי. חגי בנבואתו האחרונה, יום לפני ייסוד המקדש.

יַבְעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה לַתְּשִׁיעִי, בְּשָׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיֹוֹשׁ--הָיָה, דְּבַר-יְהוָה, אֶל-חֲגִי הַנְּבִיא, לֵאמֹר טו וְעַתָּה שִׁימוּ-נָא לְבַבְכֶם, מִן-הַיּוֹם הַזֶּה וְמַעַלָּה; מִטָּרָם שׁוּם-אָבֹן אֶל-אָבֹן, בְּהִיכַל יְהוָה.

גם חגי הנביא לא בוחר את התאריך, לייסד את בית המקדש השני, מקור האור, בצורה אקראית. הוא בוחר את התאריך בו הסתיימה הקמת המשכן. כפי שנאמר בילקוט שמעוני: -

אמר ר' חנינא: **ב-כ"ה בכסלו נגמר מלאכת המשכן**, ועשה מקופל עד אחד בניסן, כמו שכתוב: "ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד" (שמות מ, ב)... והקב"ה חשב לערב שמחת המשכן בחודש שנולד בו יצחק. (ילקוט שמעוני מלכים, רמז קפד).

כדי להבין את **מהות הארה** של כ"ה בכסלו, צריך לחזור לחגו של אדם הראשון, כפי שמתארת הברייתא במסכת עבודה זרה:

"לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, אמר: אוי לי, שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים, עמד וישב ח' ימים בתענית ובתפלה. **כיון שראה תקופת טבת** וראה יום **שמאריך והולך**, אמר: מנהגו של עולם הוא, הלך ועשה שמונה ימים טובים, לשנה האחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים. הוא קבעם לשם שמים, והם קבעום לשם עבודת כוכבים" (עבודה זרה ח' ע"א).

את הימים בהם **האור מתגבר** על החושך **החל מכ"ה בכסלו**, קבע אדם הראשון לחג לשם שמים.

המכנה המשותף של כל האירועים שנזכרו לעיל, היא התחלה של הארה, שהולכת ומתגברת, כפי שכותב המהר"ל בחיבור לחנוכה "נר מצווה": -

ראוי היה זה שיהיה בכ"ה בכסלו, שאז האור יוצא. כי בכ"ה באלול נברא האור בעולם, כי העולם נברא באחד בתשרי (ראש השנה י, ב) ובו נברא האדם שנברא בששי ימי בראשית, והאור שנברא ביום ראשון היה זה בכ"ה באלול שנברא האור.....

והנה התחלת האור שיוצא מן החשיכה הוא בכ"ה כסליו, כי בריאת אור עולם בזמן שהוא שווה היום עם הלילה וזה היה בכ"ה באלול או בכ"ה באדר למאן דאמר (ראש השנה יא, א) בניסן נברא העולם, אם כן התחלת האור הוא בכ"ה בכסליו שאז מתחיל האור להתגבר, והמהר"ל מוסיף ומבאר כי בית המקדש והמשכן הם מקור האור.

ההבנה של תכונת כ"ה בכסלו, כתאריך בו מתחיל האור להתגבר, מסבירה היטב את הסיבה לכך שהמצווה המיוחדת שתקנו חכמים בחנוכה היא הדלקת הנר, ואת טעמם של בית הלל שביום הראשון מדליקים נר אחד, ובכל יום מוסיפים נר, שמעלין בקודש.

חג אורים שמח.

משמעות כפולה ל"מרכא כפולה"

סמי וינדלינג

הרעיון המפותח בדבר תורה זה הינו תוצאה של שיחה עם יהודה מרק-הנרי בולאק ז"ל על משמעות טעמי המקרא בפירוש הפסוקים. שיהיו המילים הבאות לעילוי נשמתו.

פרשת שמות תמיד נקראת במשך חודש טבת, לפי המנהג הבהבלי לסיים את כל התורה בשנה. החודש הזה לצערנו גם מפורסם בהיסטוריה היהודית בגלל האירוע שקרה בשנת 586 לפני הספירה, תחילת המצור על ירושלים. אמנם הצום של עשרה בטבת מצוין במדינת ישראל כיום הקדיש הכללי, זכר לששת מיליוני יהודים שנספו בשואה. כמובן שאין שום דבר במקרה בעיני בורא עולם ולכן נשאר לנו לחפש את הקשר בין שני האירועים הנ"ל.

פרשת שמות מספרת לנו את ההדררות במצב של בני ישראל במצרים, מבני חורין לעבדים. והאופק הופך להיות חשוך יותר. לאחר התגלות הסנה משה ואהרן פונים לפרעה ומבקשים ממנו לשלוח את העם שלושת ימים במדבר. פרעה מסרב ומכביד את תנאי העבדים. "לא תוסיפון לתת תבן לעם ללבון הלבנים כתמול שלשום הם ילכו וקששו להם תבן" (שמות, ה, ז), ככה מדבר פרעה לשוטרי העם. לכאורה העונש נראה באיזה שהוא מובן מינורי. אכן עדיף להסתובב מלעבוד בפרך! ובכל זאת שוטרי העם פונים חזרה לפרעה ושואלים אותו "למה תעשה כה לעבדיך". המילה תעשה מודגשת בטעם המקרה נדיר בתורה, שמופיע רק חמש פעמים. הטעם מרכא כפולה, כשמו כן הוא, מראה על משמעות כפולה במילה המודגשת.

אכן לדוגמא, בפרשת תולדות, כשיעקב אבינו מגיש ליצחק אביו את המטעמים לפני הברכה כתוב "ויבא לו יין וישת" (בראשית, כז, כה). ליין המודגש כמה משמעויות. יין ממש, אבל אולי גם יין של גן עדן. ואכן נראה שיש ליצחק אבינו בזמן זה גישה ישירה לגן עדן - "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה" ככה מסביר רש"י. מאוחר יותר בפרשת שמיני כשנדב ואביהוא מקריבים אש זרה כתוב "אשר לא צוה אותם". אבל האם הציווי היה כל כך ברור? כמו שמיתתם יכולה להתפרש כמשיכה אל רבונו של עולם בתוך קדושה יתרה - שאולי פחות מתאימה לעולם הזה – ולא כמיתה סתם?

לעומת זאת בפרשתנו שוטרי העם מתלוננים בפני פרעה על שתי ההחלטות שקיבל. הראשונה מובנת; המלאכה נשארה מרובה, ובני ישראל חייבים למצוא זמן נוסף לקושש קש לתבן. אבל מה לגבי המשמעות השנייה? פרעה מרמז בהחלטתו שצריך להסתכל בעבר, "כתמול שלשום". ובכן אם חוזרים למפגש הראשון בתורה עם הלבנים, מגיעים לסוף פרשת נח, בסיפור של מגדל בבל. בנייה ראשונה של חברה בעלת שפה אחת ודברים אחדים. בעיר נח, נמרוד, אין מקום לדו-שיח. מקום ריכוז של אנשים, שכל אחד לא נחשב יותר ממספר. נזכיר את המדרש רבה שאומר שמצד אחד כשאדם נפל מאתר בנייה לא היו מתייחסים אליו. מצד שני כשלבנה נפלה ונשברה היו מתאבלים עליה. לפי הרב פרופסור אנדרה נהר (אוברנה צרפת 1914 – ירושלים 1988), הטכנולוגיה היא האלמנט הקריטי והחשוב, והיחס האנושי נהפך לטפל. כך הפילוסופיה של כל משטר טוטליטרי, מנמרוד עד פרעה ומסטלין עד היטלר, ימח שמם וזכרם.

לכן כששוטרי העם מתלוננים לפרעה, יש להם בקשה כפולה. אחת היא להוריד את עול עבודת פרך, להתחיל לחפש את הקש בנוסף לכל פעולות האחרות, והשני לאפשר את השיחה, את הויכוח. משם המרכא כפולה של הפסוק.

הגעתי לבית כנסת אדרת אליהו בזכות ארוסתי שרה כהן לפני כמה חדשים. לצערי, לא הספקתי להכיר את מרק-הנרי בולאק ז"ל הרבה זמן. למרות זאת, יצא לנו לדבר כמה פעמים. מספיק כדי לראות בו בן אדם במלוא המובן פעיל לטובת הכלל, לטובת האחר, שקיבל את השוני בסבר פנים יפות. האיש שיחה שפרעה ניסה להתרחק ממנו. האיש שרצה לשתף בשמחת האחר. יהיה זכרו ברוך למשפחתו ולכל מי שהיה לו זכות להכיר אותו.

מזל טוב

מזל טוב למשפחת פורט להולדת הנכדה בת לפני ונעה
מזל טוב למשפחת קולנגי לרגל בר המצוה של הבן איתמר
מזל טוב למשפחת אשן לנישואי הבת יעל
מזל טוב למשפחת שווב לנישואי הנכד ואירוסי הנכד

תנחומים

תנחומים למשפחת בולאק על פטירת חברנו יהודה ז"ל
תנחומים לחברנו לן שרם על פטירת אימו ז"ל

הודעות: -

- בליל שבת יתקיים עונג שבת בבית משפחת נאמן, רחוב שבו 502 דירה 2, בשעה 20:00.
- ביום שני יתקיים שיעור לנשים בבית המדרש בשעה 20:15.
- אזכרתו של יהודה בולאק ז"ל תתקיים ביום ראשון אור ל-ז' טבת. ההתכנסות ב- 19:15, התחלה ב- 19:30. תפילת ערבית לאחר האזכרה.

שיעורים בבית הכנסת:-

בכל בוקר ב-5:30 לפני מניין ראשון שיעור ב"דעת תבונות".
בכל יום חמישי ב- 20:30 שיעורו של הרב אסף במסכת שבת.
בכל יום שלישי ב- 20:30 שיעורו של מאיר רזווג בספר שופטים.

law.golan@gmail.com	0546691911	אריאל גולן
amit.halle@gmail.com	0542024637	עמית הללה
ezagabbay@gmail.com	0543131451	עזרא גבאי
yossefhd@gmail.com	0586741033	יוסף חיים בן דוד
eliahouk@gmail.com	0545723801	אליהו משה קליין